

УДК 338.43:351.863

О.М. Кальченко, канд. екон. наук

Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

**ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ
В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ****О.Н. Кальченко**, канд. екон. наук

Черниговский национальный технологический университет, г. Чернигов, Украина

**ПРИОРИТЕТНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ТУРИСТИЧЕСКОЙ СФЕРЫ
В КОНТЕКСТЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ****Olha Kalchenko**, PhD in Economics

Chernihiv National Technological University, Chernihiv, Ukraine

**PRIORITY AREAS OF TOURISM DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF
INVESTMENT SECURITY**

Розглянуто пріоритетні напрямки розвитку туристичної сфери в контексті забезпечення інвестиційної безпеки. Встановлено основні загрози інвестиційній безпеці в туризмі, визначено головні заходи щодо забезпечення інвестиційної безпеки в цій галузі.

Ключові слова: інвестиційна безпека, загрози, туризм, інвестиційний клімат.

Рассмотрены приоритетные направления развития туристической сферы в контексте обеспечения инвестиционной безопасности. Установлены основные угрозы инвестиционной безопасности в туризме, определены главные меры по обеспечению инвестиционной безопасности в данной области.

Ключевые слова: инвестиционная безопасность, угрозы, туризм, инвестиционный климат.

Considered priorities for tourism development in the context of investment security. The basic threat to the security of the investment in tourism, identifies the key measures to ensure security of investment in the industry.

Key words: investment security, threats, tourism, investment climate.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що ефективне функціонування економіки будь-якої країни, її структурне перетворення та якісне оновлення виробництва неможливі без належного інвестування. Чим активніше відбуваються інвестиційні процеси, тим швидшими є темпи відтворювання в економіці та її галузях.

Україна має унікальні туристично-рекреаційні ресурси, які при належному використанні сприяли б швидкому та ефективному розвитку вітчизняного туризму і суб'єктів господарювання цієї сфери. Незважаючи на певні позитивні зрушення, подальший розвиток суб'єктів туристичної діяльності гальмується багатьма чинниками, серед яких найістотнішими є повільні темпи зростання обсягів інвестицій у розвиток підприємств туризму, низький рівень конкурентоспроможності вітчизняного туристичного продукту, незначний рівень інноваційної активності в туристичній сфері тощо. Без відповідного інвестиційного підґрунтя неможливо забезпечити створення і впровадження інноваційних розробок та новітніх технологій у діяльність підприємств туристичної сфери, розвиток туристичної інфраструктури, належну якість та конкурентоспроможність вітчизняного туристичного продукту.

У цьому аспекті на сьогодні одним із важливих питань розвитку вітчизняної туристичної сфери є аналіз основних загроз та оцінювання ступеня їхнього впливу на інвестиційну безпеку, а також забезпечення інвестиційної безпеки в цій галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наукові дослідження щодо інвестиційної безпеки останнім часом є досить актуальними в працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, поняття інвестиційної безпеки в системі економічної безпеки держави та можливості запобігання загроз в інвестиційній сфері висвітлені в працях О.І. Барановського, З.С. Варналій, В.І. Кириленко, В.І. Мунтіяна та ін.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Недостатньо опрацьованими в науковій літературі питаннями залишаються проблеми забезпечення інвестиційної безпеки у вітчизняній туристичній сфері.

Метою статті є встановлення головних загроз інвестиційній безпеці в туризмі, визначення основних заходів щодо забезпечення інвестиційної безпеки в цій галузі.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи широкі можливості інвестицій щодо здійснення значного впливу на економічну сферу, однією з визначальних складових економічної безпеки є інвестиційна безпека. Так, у [6] зазначено, що інвестиційна безпека – це такий рівень інвестування економіки, який забезпечував би її розширене відтворення, раціональну реструктуризацію та технологічне переозброєння.

Н.О. Татаренко, А.М. Поручник говорять про те, що інвестиційна безпека визначається можливістю нагромадження ресурсів або капітальних вкладень. За належного його рівня підвищується капіталовіддача функціонування секторів економіки, зростають темпи розширеного відтворення і технологічного переозброєння економіки [7].

Деякі автори [2] виділяють поняття “безпека інвестиційних вкладень”, під якою розуміють відсутність ризику втрат капіталу (вкладених коштів і майбутніх доходів).

Загалом поняття “інвестиційна безпека” можна трансформувати в поняття “сприятливість інвестиційного клімату”. А інвестиційний клімат, у свою чергу, залежить безпосередньо від інвестиційного потенціалу й інвестиційних ризиків (загроз) [5].

Забезпечення сприятливого інвестиційного клімату для розвитку туристичної сфери є одним із пріоритетних напрямків формування інвестиційної політики в туризмі.

Туризм є одним з найперспективніших галузевих напрямків активізації економічного розвитку України. Пріоритетність розвитку туристичної галузі для України можна визначити такими причинами:

- наявність значного різностороннього туристичного потенціалу;
- туризм як вид економічної діяльності є джерелом валютних надходжень в економіку країни;
- туризм стимулює розвиток супутніх галузей;
- розвиток туризму забезпечує збільшення доходів державного та місцевих бюджетів;
- туризм забезпечує високу мультиплікативність вкладених коштів, найбільшу оборотність капіталу та найдешевші робочі місця.

Необхідно відзначити, що інвестиційна діяльність у туристичній сфері має певні галузеві особливості. Як свідчить світова практика, саме туристична галузь є однією з найбільш ефективних для інвестування. Привабливість туристичної сфери для потенційних інвесторів визначається її особливостями, що полягають у відносно швидкій окупності інвестиційних проектів, а також у відсутності необхідності значних інвестиційних вкладень у порівнянні з іншими галузями.

За таких умов дедалі більшого значення набуває наукове обґрунтування формування сприятливого інвестиційного середовища для розвитку туристичної сфери в Україні.

Як свідчить міжнародна практика, підвищення конкурентоспроможності туристичного продукту будь-якої країни на світовому ринку може бути досягнуто за умови виділення державою бюджетних коштів, достатніх для просування туристичного продукту на внутрішньому та світовому ринках. Досвід зарубіжних країн свідчить про домінування бюджетного фінансування для реалізації окремих проектів і програм розвитку туризму (наприклад, проектів будівництва об'єктів інфраструктури тощо). Так, щорічний державний бюджет, який виділяється Грецією та Іспанією тільки на просування свого національного туристичного продукту з метою збільшення в'їзного туристичного потоку, становить відповідно 114,0 і 96,2 млн євро.

Фінансове забезпечення заходів державної підтримки туристичної галузі України здійснюється в межах видатків центрального органу виконавчої влади у сфері туризму, передбачених у державному бюджеті на відповідний рік. З 2006 року фінансування туристичної галузі за рахунок коштів державного бюджету здійснюється за такими статтями:

- фінансова підтримка розвитку туризму;
- фінансова підтримка створення умов безпеки туристів і побудови туристичної інфраструктури міжнародних транспортних коридорів і магістралей в Україні;
- прикладні розробки у сфері розвитку туризму.

Слід зазначити, що державна політики в туризмі не відзначається системністю та поступовістю щодо реалізації повноважень у сфері фінансового забезпечення туризму. В умовах значного дефіциту Державного бюджету України в майбутньому слід очікувати продовження незначного фінансування державної політики розвитку туризму, що неадекватно швидко зростаючим потребам індустрії туризму [3]. Тому завдання Уряду України – якнайшвидше створити сприятливі умови для інвестування розвитку туристичних підприємств.

Важливою умовою поживлення інвестиційної діяльності підприємств туристичної сфери є залучення іноземного капіталу. Природно, що внутрішні інвестиції виглядають значно привабливіше, ніж зовнішні, адже вони не мають тих незручностей і проблем, які пов'язані з експансією іноземного капіталу. Але залучення іноземних інвестицій у діяльність підприємств туристичної сфери України надасть можливість модернізації матеріально-технічної бази, створення додаткових і збереження існуючих робочих місць, активізації підприємницької діяльності, сприяння виходу на світові ринки.

Досліджуючи тенденції останніх років, можна стверджувати, що обсяг залучених іноземних інвестицій в Україну залишається незначним. У 2012 р. іноземними інвесторами вкладено 6013,1 млн дол США прямих інвестицій, а їх загальний обсяг на кінець грудня 2012 року становив 54462,4 млн дол США, що на 8,2 % більше обсягів інвестицій на початок року. У структурі іноземних капіталовкладень головним інвестором в економіку України залишається Європейський Союз. Так, у 2012 році з країн ЄС унесено 42979,3 млн дол США інвестицій, що становить 78,9 % загального обсягу акціонерного капіталу; із країн СНД – 4269,0 млн дол США (7,8 %), з інших країн світу – 7214,1 млн дол США (13,3 %) [4].

Однак темпи зростання іноземних інвестицій у туризм залишаються досить низькими. Іноземні інвестори не поспішають вкладати гроші в українську туристичну галузь, хоча вона вважається однією з найбільш ефективних для інвестування. Серед іноземних співзасновників переважають дрібні фірми. Основна причина такого становища полягає в тому, що в українському туристичному комплексі не створені сприятливі умови для залучення іноземного капіталу. Інвестиційну активність іноземців стримує досить несприятлива для підприємців система українських законів, які регулюють їх господарську діяльність, політична і соціальна нестабільність у країні, високий рівень оподаткування та його мінливість, відсутність гарантій безпеки. Одним з найважливіших напрямків діяльності повинно стати створення сприятливого інвестиційного клімату, стимулювання процесу залучення інвестицій.

Відкриває можливості для збільшення припливу в країну іноземних інвестицій підготовка та поширення інформації про туристичні можливості України, представлення країни у міжнародних туристичних організаціях і на міжнародних туристичних заходах, проведення в Україні інвестиційних форумів, міжнародних симпозіумів, конференцій, виставок [3].

В умовах недостатнього обсягу державного фінансування розвитку туристичних підприємств важливим джерелом інвестицій у туризм повинні стати позабюджетні кошти (власні кошти підприємств, кредитні ресурси, іноземні інвестиції та ін.). Власні кошти при здійсненні інвестицій в основний капітал залишаються для українських підприємств основним джерелом фінансування (63,3 %). Опора підприємств на власні джерела фінансування є вимушеною мірою і свідчить не про достатню насиченість підпри-

ємств грошовими коштами, а про неможливість з тих чи інших причин організувати зовнішнє фінансування, в основному із-за слабкого розвитку вітчизняної кредитної системи і фондового ринку та несприятливого інвестиційного клімату.

Створенню сприятливого інвестиційного клімату сприяє податкове стимулювання інвестицій у туристичну галузь.

Ділова ініціатива співпраці кредитних установ з туристичною сферою могла б реалізуватись через запровадження пільгових умов кредитування для суб'єктів господарювання туристичної галузі, емісії спеціальних платіжних засобів для безготівкових розрахунків за надані туристам послуги та ін. [1].

Для розвитку системи кредитування підприємств туристичної галузі органами державної та місцевої влади повинні розроблятися різноманітні програми для зниження процентних ставок по банківському кредитуванню підприємств туризму; реалізації проектів отримання кредитів на пільгових умовах для фінансування рекреаційно-туристичних об'єктів, які володіють найбільш високим потенціалом. Необхідно внести зміни до чинного законодавства щодо часткового покриття державою відсотків за кредитами комерційних банків для здійснення соціально важливих інвестиційних проектів з розбудови туристичної інфраструктури, зокрема, будівництва засобів розміщення для потреб соціального туризму, в тому числі в сільській місцевості. Законодавчо забезпечити надання пільг в оподаткуванні доходів комерційних банків, що надають кредити на розвиток особливо важливих для регіону підприємств сфери туризму [3].

На сучасному етапі розвитку економіки результативним для підприємств є залучення фінансових ресурсів через випуск цінних паперів. Але скористатись цією можливістю можуть потужні акціонерні товариства, акції яких мають попит на ринку цінних паперів (великі готельні комплекси, великі туроператори).

Перспективним джерелом фінансування підприємств туристичної галузі можуть бути фінансові ресурси небанківських фінансово-кредитних установ – страхових компаній, кредитних спілок, недержавних пенсійних фондів та ін. Одним із джерел інвестування могли б стати тимчасово вільні кошти страхових компаній, які у всьому світі вважаються найбільшими інвесторами у всіх сферах економіки. Зважаючи на інвестиційні потреби сфери туризму та потенційні інвестиційні можливості страхових компаній, необхідно розробити ефективні схеми інвестування на основі використання фінансових інструментів (акцій та облігацій суб'єктів туристичної діяльності) [3].

Висновки і пропозиції. Отже, до основних загроз інвестиційній безпеці в туристичній сфері можна віднести:

- недосконалість законодавчо-нормативної бази у сфері інвестування та підприємництва;
- високі інвестиційні ризики;
- недостатність державного фінансового забезпечення заходів урядової підтримки туристичної галузі;
- недостатність власного капіталу для здійснення інвестування;
- відсутність дієвої системи страхування інвестицій;
- низький рівень фінансового забезпечення сфери туризму та залучення капіталу (інвестування, кредитування, фінансові позики тощо);
- відсутність довіри іноземних інвесторів через несприятливий інвестиційний клімат;
- податкове законодавство, що не сприяє вкладенню інвестицій у туристичну галузь;
- адміністративні бар'єри при здійсненні інвестиційної діяльності;
- політична нестабільність.

Таким чином, можна виділити основні напрямки удосконалення системи інвестиційної підтримки діяльності підприємств туристичної галузі:

- створення розгалуженої системи інформаційно-рекламного забезпечення механізму інвестиційної підтримки туристичної сфери;
- створення законодавчо-нормативної бази в галузі забезпечення гарантій на іноземні інвестиції в туристичний бізнес;
- забезпечення формування інформаційної бази інвестиційних проєктів туристичної сфери;
- забезпечення мінімізації інвестиційних ризиків;
- розвиток системи страхування інвестицій у туристичну галузь;
- розвиток механізму гарантій по інвестиційних кредитах суб'єктів туристичної діяльності через надання державних гарантій комерційним банкам, що беруть участь у фінансуванні цієї сфери.

Створення сприятливого інвестиційного клімату сприятиме залученню інвестицій у туристичну сферу та дозволить забезпечити реалізацію інноваційної моделі розвитку суб'єктів туристичної діяльності.

Список використаних джерел

1. *Гуменюк В. В.* Фінансове забезпечення суб'єктів господарювання туристичної галузі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01 / В. В. Гуменюк. – К., 2006. – 32 с.
2. *Денисенко М. П.* Інвестиційне партнерство та його роль у прискоренні розвитку економіки / М. П. Денисенко // Проблеми науки. – 2003. – № 1. – С. 15-23.
3. *Кальченко О. М.* Фінансово-економічні проблеми функціонування туристичної галузі України / О. М. Кальченко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. Серія «Економічні науки». – Чернігів : ЧДТУ, 2010. – № 44. – С. 78-87.
4. *Корнієнко А. А.* Особливості залучення прямих іноземних інвестицій до України в умовах формування глобального економічного простору [Електронний ресурс] / А. А. Корнієнко, О. І. Малик. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2043>.
5. *Малютін О. К.* Інвестиційне забезпечення економічної безпеки національної економіки [Електронний ресурс] / О. К. Малютін. – Режим доступу : <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file>.
6. *Міжнародна інвестиційна діяльність* : підручник / Д. Г. Лук'яненко, Б. В. Губський, О. М. Мозговий та ін. ; за ред. Д. Г. Лук'яненка. – К. : КНЕУ, 2003. – 387 с.
7. *Татаренко Н. О.* Теорії інвестицій : навч. посіб. / О. Н. Татаренко, А. М. Поручник. – К. : КНЕУ, 2000. – 160 с.